

Lausuntoyhteenveto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnoilla olleessa hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettiin muutettavaksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia (TYP-laki) sekä kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (kotoutumislaki) sosiaali- ja terveystieteiden järjestämisvastuun siirtymisen johdosta. Lisäksi kotoutumislainsäädäntöön hyvinvointialueille uusi tehtävä alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden tuen järjestämisessä. Ensin mainittujen lakien uudistuksilla tehtäisiin ne välttämättömät muutokset, joita hyvinvointialueiden sote-järjestämisvastuusta seuraa. Lisäksi lausuntokierroksen jälkeisessä valmistelussa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettuun lakiin (kuntakokeilulaki) esitetään tehtävän teknisluontoinen muutos.

Hallituksen esitysluonnos oli lausunnoilla 22.2.–5.4.2022. Lausuntoja pyydettiin muun muassa muilta ministeriöiltä, keskeisiltä viranomaisilta, kunnilta, hyvinvointialueilta, oppilaitoksilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä ja yhteisöiltä. Lausuntoja annettiin yhteensä 164. Muutama lausunnoista oli usean tahon yhteinen lausunto ja muutama taho antoi useamman kuin yhden lausunnon. Osa lausunnoista koski molempia ehdotuksia, osa vain jompaakumpaa ehdotusta. Lausunnoista 120 kappaletta koski työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain muuttamista ja 103 kappaletta kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamista.

Ministeriöistä lausunnon antoivat oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö. Maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö ja ulkoministeriö ilmoittivat, että niillä ei ollut lausuttavaa ehdotuksista. Muita tahoja, jotka ilmoittivat, ettei niillä ollut lausuttavaa olivat Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Joutseon vastaanottokeskus, Kansalaisopistojen liitto KoL, Miessakit ry, Oulun yliopisto, STTK ry, Tasa-arvovaltuutetun toimisto ja Tilastokeskus.

Valtion virastoista lausunnon antoivat Kansaneläkelaitos KELA, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus), Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Maahanmuuttovirasto, Oikeuskanslerinvirasto, Tasa-arvovaltuutetun toimisto, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Valtiontalouden tarkastusvirasto sekä Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto. Lausunnon antoivat myös Hämeen, Kainuun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä Hämeen, Kaakkois-Suomen, Kainuun, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjanmaan, Satakunnan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimistot.

Lausunnon antoivat seuraavat 81 kuntaa: Askolan kunta, Espoon kaupunki, Forssan kaupunki, Hankasalmen kunta, Hausjärven kunta, Helsingin kaupunki, Hollolan kunta, Hyvinkään kaupunki, Hämeenkyrön kunta, Hämeenlinnan kaupunki, Iisalmen kaupunki, Imatran kaupunki, Isojoen kunta, Janakkalan kunta, Joensuun kaupunki, Joroisten kunta, Juvan kunta, Jyväskylän kaupunki, Järvenpään kaupunki, Kajaanin kaupunki, Kalajoen kaupunki, Kangasniemen kunta, Kankaanpään kaupunki, Kemijärven kaupunki, Kemin kaupunki, Keravan kaupunki, Keuruun kaupunki, Kokkolan kaupunki, Kotkan kaupunki, Kouvolan kaupunki, Kristiinankaupungin kaupunki, Kuhmon kaupunki, Kuopion kaupunki, Kurikan kaupunki, Lahden kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, Lempäälän kunta, Lieksan kaupunki, Lohjan kaupunki, Loimaan kaupunki, Loviisan kaupunki, Maalahden kunta, Miehikkälän kunta, Mikkelin kaupunki, Mustasaaren kunta, Oulun kaupunki, Paltamon kunta, Pertunmaan kunta, Pietarsaaren seudun kunnat (Pietarsaari, Pedersöre, Uusikaarlepyy, Kruu-

nupyy ja Luoto), Porin kaupunki, Porvoon kaupunki, Pudasjärven kaupunki, Pyhtään kunta, Pyhäjärven kaupunki, Rauman kaupunki, Riihimäen kaupunki, Rovaniemen kaupunki, Sipoon kunta, Sodankylän kaupunki, Sonkajärven kunta, Sotkamon kunta, Sulkavan kunta, Tampereen kaupunki, Teuvan kunta, Tohmajärven kunta, Tornion kaupunki, Turun kaupunki, Tuusulan kunta, Uuraisten kunta, Vantaan kaupunki, Vieremän kunta, Vihdin kunta, Viitasaaren kaupunki, Virtain kaupunki, Vöyrin kunta, Ylivieskan kaupunki ja Äänekosken kaupunki.

Lisäksi lausunnon antoivat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Essote ky (Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä), Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soite, Keski-Suomen hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä, Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä Kymsote, Österbottens välfärdssområde – Pohjanmaan hyvinvointialue sekä Satakuntaliitto ja Uudenmaan liitto.

Järjestöt antoivat yhteensä 26 lausuntoa seuraavilta tahoilta: Akava ry, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Bildningsallianssen rf, Edustat Turvapaikanhakijalapsille ETU ry, Erikoiskaupan liitto Etu ry, Into etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kansalaisopistojen liitto KoL ry, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT, Kuntoutussäätiö, Lastensuojelun Keskusliitto, Miessakit ry, Paremmiin Yhdessä ry ja Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry, Sininauhaliitto ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, SOSTE ry, STTK ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen Pakolaisapu ry, Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry, Suomen Yrittäjät ry, Svenska Finlands folkting, Tehy ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, Yhteiset Lapsemme ry sekä Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry.

Edellä mainittujen lisäksi muita lausuntoja saatiin 13 kappaletta seuraavilta lausunnonantajilta: Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr, Helsingin hallinto-oikeus, Joutsenon vastaanottokeskus, Jyväskylän yliopisto, Kansallisen koulutuksen arviointikeskus, Keski-Suomen pohjoinen TYP-verkosto, Oulun yliopisto, Pietarsaaren seudun TYP-johtoryhmä, Tilastokeskus, TYP-johtajien verkosto, Varsinais-Suomen TYP-verkosto sekä Vasanejdens och Sydösterbottens sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen (TYP).

Lausunnot työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain muuttamisesta

Kaikissa TYP-lakia koskevissa lausunnoissa todettiin, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä vastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille TYP-lakiin on välttämätöntä tehdä tätä koskevat muutokset. Hyvinvointialueen rooli toimintamallin organisoitumisessa näyttäytyi kuitenkin osin epäselvänä. Eniten muutoksia esitettiin kunnan rooliin, tehtäviin ja tiedonsaantioikeuksiin. Useassa lausunnossa tuotiin myös esille, että kunnan rooli näyttäytyy ehdotuksessa epäselvänä.

Kunnan palvelut ja tehtävät työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa

Suurella osalla kuntien lausuntoja sekä Uudenmaan liiton, TYP-johtajien verkoston ja Varsinais-Suomen TYP-verkoston lausunnoissa tuotiin esille, että ehdotetussa lakimuutoksessa ei oteta huomioon kuntien järjestämiä palveluita. Kuntien tehtävistä ja palveluista nostettiin esiin kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut (kuten liikuntapalvelut), kuntien rooli toisen asteen koulutuksen ja vapaan sivistystyön järjestäjänä, sivistyspalveluihin kuuluvat nuorten palvelut (kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta), velvoitetyöllistyminen ja palkkatukityöllistyminen. Kunnat viittasivat lausunnoissaan myös kuntalain (410/2015) säännöksiin siitä, että kunta hoitaa it-

sehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen laissa erikseen säädetty tehtävät. Myös Kansaneläkelaitos huomioi lausunnossaan työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun yhtymäpinnat kuntien opetus- ja sivistyspalveluihin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluihin sekä kuntien vapaaehtoisesti järjestämiin palveluihin. Lisäksi osassa järjestöjen lausuntoja nostettiin esille kuntien edellä mainittuja palveluita. *Velvoitetyöllistämisestä ja palkkautuesta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012, JTYPL). TYP-lakiin ehdotettavilla muutoksilla ei ole vaikutusta JTYPL:ssa säädettyyn velvoitetyöllistämiseen eikä palkkatukisääntelyyn. Nuorten työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä säädetään nuorisolaissa (1285/2016). Nuorisolakiin ei ehdoteta muutoksia. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2022) säädetään kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöstä koskien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Esityksen perusteluja on selkeytetty tältä osin.*

Useissa lausunnoissa esitettiin, että kunta tulisi säilyttää TYP-toimijoiden joukossa, ja TYP-lakiin tulisin määritellä ne TYP-tehtävät, joita kunnat ovat hoitaneet. Lisäksi kunnan järjestämät palvelut tulisi lisätä lain eri pykälisiin. Lausunnoissa ehdotettiin lain 4 §:ssä säädettäväksi, että työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto), hyvinvointialue ja työtön työnhakija laatisivat kartoitusjakson aikana yhdessä monialaisen työllistymissuunnitelman, jossa sovittaisiin työttömän palvelutarpeen mukaisista työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluista, terveyden, hyvinvoinnin ja kunnan elinvoiman edistämisen palveluista sekä koulutus- ja sivistyspalveluista ja niiden toteutumisen seurannasta. Kunta ja Kansaneläkelaitos osallistuisivat asiakkaan suunnitelman laadintaan, seurantaan ja tarkistamiseen työnhakijan palvelutarpeen edellyttämällä tavalla. Toisaalta muutama kunta toi esille, että esitys huomioi kunnan mahdollisuudet toimia jatkossakin verkostoyhteistyössä eikä ehdotukseen ollut huomautettavaa tai muutostarpeita tältä osin.

Sosiaali- ja terveysministeriö piti asianmukaisena, että TYP-toiminnassa vastuu perustuu kunkin toimintamallissa mukana olevan viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin. Sosiaali- ja terveysministeriö huomioi, että monialaisessa yhteispalvelussa kyseessä on pitkälti julkisen vallan käyttöä sisältävistä tehtävistä, joita koskevan toimivallan tulee perustua lakiin. Esimerkiksi monialainen työllistymissuunnitelma on asiakasta velvoittava suunnitelma. Vaikka monet kunnat tarjoavat työttömille erilaisia työllistymistä edistäviä palveluja, kunnilla ei ole lakisääteistä velvoitetta niiden järjestämiseen. *TYP-lain 1 §:n säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty siten, että kunnan muiden palveluiden tarjoamista TYP-asiakkaille osana monialaista yhteispalvelua olisi tarkoituksenmukaista edistää TYP-toimijoiden ja kuntien välisellä yhteistyöllä. Lisäksi lausuntojen perusteella lakiehdotuksen 4 §:n 1 momenttiin lisättiin, että monialaiseen työllistymissuunnitelmaan voitaisiin tarvittaessa sisällyttää työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen lisäksi muita työttömän osaamista, työmarkkinavalmiuksia ja työ- ja toimintakykyä lisääviä palveluja ja työnhakuun liittyviä toimia. Vastaavista palveluista voidaan sopia myös JTYPL:ssa tarkoitettussa työllistymissuunnitelmassa. Nykytilassa palveluista on sovittu myös monialaisessa työllistymissuunnitelmassa. Mainituilla palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi kunnan yleisen toimivallan puitteissa järjestämiä työllisyyspalveluita. Kunnalle ei ehdoteta säädettäväksi TYP-lakiin uusia tehtäviä.*

Monialaisen yhteispalvelun paikallinen organisointi ja johtaminen

Lausunnoissa kannatettiin ehdotettuja muutoksia lain 7 §:ään, jossa säädetään monialaisen yhteispalvelun järjestämisestä ja valtakunnallisesta ohjauksesta. Toisaalta kuntien roolia organisoitumisessa pidettiin osin epäselvänä tai epäloogisena. Muutamissa lausunnoissa pidettiin 7 §:ään ehdotettua muutosta ristiriitaisena, koska kunnalla ei olisi enää järjestämisvastuuta asiakkaille tarjottavista palveluista. Noin puolet lausuneista kunnista ei lausunut kunnan roolista nimetä monialaisen yhteispalvelun järjestämistä johtava henkilö. Lausuneiden kuntien näkemykset jakautuivat jonkin verran. Suurin osa johtamisesta lausuneista kunnista, Suomen Kuntaliitto ja lausuneet TYP-verkostot näkivät esitetyn kaltaisessa verkostojohtamisessa haasteita, mutta eivät esittäneet luopumista siitä, että

kunta jatkossakin nimeäisi johtavan henkilön ja toimisi johtoryhmän puheenjohtajana. Valtiontalouden tarkastusvirasto toi esille, että ehdotettu muutos voisi käytännössä merkitä sitä, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä vastaavilla hyvinvointialueilla ei olisi sanavaltaa johtavan henkilön valinnassa. Tarkastusvirasto myös totesi jäävän nähtäväksi, onko riittävää, että hyvinvointialueen roolista säädetään tarkemmin asetuksella.

Lakiehdotuksessa kunnalla säilytetään mahdollisuus osallistua johtoryhmätyöhön ja nimetä henkilö, joka johtaa monialaisen yhteispalvelun järjestämistä johtoryhmän asettamissa puitteissa. Lausuntojen perusteella lakiehdotuksen 7 §:n 1 momenttia on täydennetty siten, että TE-toimisto asettaisi johtoryhmän neuvoteltuaan toimialueensa kuntien ja hyvinvointialueiden sekä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Neuvotteluosapuolista säädetään tällä hetkellä valtioneuvoston asetuksessa työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TYP-asetus). Myös pykälän säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty. Lisäksi hallituksen esityksen liitteeksi on lisätty luonnos valtioneuvoston asetukseksi TYP-asetuksen muuttamisesta.

Kuntien mahdollisuudet saada tietoja kuntansa työttömistä

Useat lausunnonantajat nostivat esiin kuntien työmarkkinatuen maksuosuuden ja kuntien mahdollisuuden vaikuttaa siihen. Useassa lausunnossa tuotiin esille huoli siitä, että etenkin työllisyyden edistämisen kuntakokeilun kunnat eivät enää saisi tietoja alueensa työttömistä eivätkä siten voisi vaikuttaa työttömyydestä kunnalle aiheutuviin kustannuksiin.

Voimassa olevan TYP-lain mukaan Kansaneläkelaitoksella on salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä oikeus antaa kunnan sosiaalihuollon tehtäviä hoitavalle viranomaiselle monialaisen yhteispalvelun tarpeen arvioimiseksi tieto työttömälle maksetuista 300 työmarkkinatukipäivästä. Tiedonsaantiin on siten oikeutettu kunnan sosiaalihuollon tehtäviä hoitava viranomainen ja tiedon käyttötarkoitus on monialaisen yhteispalvelun tarpeen arviointi. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirron jälkeen kunnille ei jää TYP-lain mukaiseen monialaiseen yhteispalveluun kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluita. TYP-lain mukainen tiedonsaantioikeus siirtyy hyvinvointialueen sosiaalihuollon tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Kuitenkin työttömyysturvalain (1290/2002) mukaan Kansaneläkelaitoksella on salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä edelleen oikeus antaa kunnalle tietoa työttömästä maksettujen työmarkkinatukipäivien perusteella. Tiedonsaantioikeuteen sisältyy muun muassa tieto niistä työttömistä, joille on maksettu työmarkkinatukea 200 päiväältä. *Lakiehdotuksissa ei esitetä muutoksia työttömyysturvalakiin. Lausuntojen pohjalta esityksen perusteluja on täydennetty.*

Toimeenpanoon liittyviä haasteita

Useissa lausunnoissa tuotiin esille, että TYP-lain 7 §:ssä on epäselvää se, mitä tarkoitetaan riittävällä määrällä henkilöstöä. Pykälän muotoilu vastaa tältä osin voimassa olevaa TYP-lakia ja pykälää ehdotetaan muutettavaksi vain siten, että viittaus kuntaan muutetaan viittaukseksi hyvinvointialueeseen. Toimeenpanoon liittyen Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia toivat esille, että toimintamallin resursoinnissa tulee varmistaa sosiaalihuollon palvelujen tarjoaminen asiakkaille laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön toimesta.

Johtamiseen ja paikalliseen organisoitumiseen liittyvinä toimeenpanon haasteina tuotiin muutamissa lausunnoissa esille muun muassa se, että kunnan osallistuminen johtoryhmätyöskentelyyn voi jäädä alhaiseksi ja kunnan kiinnostus monialaiseen työhön hiipua. Haastetta nähtiin aiheutuvan myös siitä, jos järjestämistä johtavalla henkilöllä ja sen edustamalla organisaatiolla ei ole roolia työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun asiakastyössä.

Osa kunnista sekä Suomen Kuntaliitto toivat lausunnoissaan esille, että esityksestä puuttuvat siirtymäsäännökset ja niiden tarve tulisi arvioida. Siirtymäsäännöksiä esitettiin tarpeelliseksi, jotta turvataisiin TYP-toiminnassa mukana olevan asiakaskunnan palvelujen jatkuvuus hyvinvointialueiden käynnistäessä toimintansa. TYP-laissa ei säädetä erityisistä sosiaali- ja terveystalvveluista, vaan TYP-asiakkaille tarjottavista sosiaali- ja terveystalvveluista säädetään näitä talvveluja koskevissa laeissa. Hyvinvointialueet vastaavat 1.1.2023 alkaen sosiaali- ja terveystalvvelujen järjestämistä myös monialaisen yhteistalvvelun asiakkaille. Muutokseen ja talvvelujen järjestämiseen liittyen TE-toimiston on käynnistettävä hyvissä ajoin neuvottelut toimialueensa hyvinvointialueiden, kuntien ja Kansaneläkelaitoksen kanssa monialaisen yhteistalvvelun johtoryhmien kokoonpanon päivittämiseksi. Koska johtoryhmän tehtäviin kuuluu myös monialaisen yhteistalvvelun yhteistyösopimuksen laatiminen, neuvotteluissa on tarpeen keskustella myös voimassa olevien yhteistyösopimusten muutostarpeista.

Muutamassa lausunnossa todettiin myös, että lakiluonnoksesta ei käy ilmi, miten kuntien vapaaehtoisesti työllistymistä tukevien talvvelujen tarjoaminen TYP-asiakkaille käytännössä toteutettaisiin. TYP-lakiin ehdotettujen muutosten jälkeenkin kunnalla säilyisi rooli johtoryhmytyössä. *Jo voimassa olevan TYP-lain asetuksenantovaltuuden nojalla valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin muun muassa monialaisen yhteistalvvelun johtoryhmän tehtävistä. Asetuksenantovaltuuden nojalla annetun TYP-asetuksen mukaan monialaisen yhteistalvvelun johtoryhmän tehtäviin kuuluu tehdä yhteistyösopimus monialaisen yhteistalvvelun järjestämisestä johtoryhmän toimialueella. Yhteistyösopimuksessa tulee sopia muun ohella työttömille monialaisen yhteistalvvelun yhteisissä toimipisteissä ja muualla kun yhteisissä toimipisteissä tarjottavista talvveluista. Kunnilla säilyy oikeus johtoryhmytyöhön, jolloin kunnat voivat sopia talvvelujensa tarjoamisesta esimerkiksi yhteistyösopimuksessa. Monialaisessa työllistymissuunnitelmassa talvveluista voidaan sopia asiakkaan talvvelutarpeen mukaisesti. Liitteksi on lisätty luonnos valtioneuvoston asetukseksi TYP-asetuksen muuttamisesta.*

Kuntien yhdenvertaisuus

Useissa lausunnoissa tuotiin esille, että ehdotetut muutokset asettavat työllisyyden kuntakokeiluun osallistuvat kunnat ja kokeilun ulkopuoliset kunnat eriarvoiseen asemaan. *Kuntakokeilukuntien ja kokeiluihin kuulumattomien kuntien erilainen asema TYP-lain mukaisten tehtävien hoidossa perustuu työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettuun lakiin (1269/2020 kuntakokeilulaki). Kuntakokeilulain mukaan eräitä valtion työ- ja elinkeinotoimistojen tehtäviä on siirretty kokeilun ajaksi kuntien tehtäväksi laissa tarkemmin määriteltyjen ja osittain vaikeasti työllistyvien asiakasryhmien osalta. Kokeilualueiden valikoimiseksi järjestettiin syksyllä 2019 kaikille kunnille avoin haku kokeilualueeksi. Kuntakokeilujen suhde yhdenvertaisuuteen on arvioitu hallituksen esityksessä eduskunnalle työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta (HE 87/2020 vp) ja hallituksen esityksessä työllisyyden edistämisen kuntakokeilun voimassaolon jatkamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 17/2022 vp). Edellä mainituissa hallituksen esityksissä on arvioitu kuntakokeilun suhdetta perustuslakiin yhdenvertaisuuden näkökulmasta. TYP-laissa puolestaan säädetään työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutustalvvelujen yhteensovittamisesta, joista sote-talvvelut siirtyvät hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen johdosta.*

Tietojen käsittely

Uudenmaan ELY-keskus lausui, että jatkossakin TYP-lain 11 §:n 2 momentin mukaan kuntakokeilulain mukaisen kokeilukunnan tiedonsaantioikeudesta tulee säätää TYP-laissa, koska kuntakokeilulaissa ei ole säädetty erikseen vastaavasta tiedonsaantioikeudesta. *Lausuntokierroksen jälkeen on tehty lakitekninen muutos siten, että kuntakokeilukuntien tietojen käsittelystä niiden hoitaessa TYP-*

lain mukaisia tehtäviä säädettäisiin kuntakokeilulaissa. Edellä mainittu lausunto on otettu huomioon kuntakokeilulakiin ehdotettavassa lakimuutoksessa.

Useat kunnat ja Kuntaliitto sekä muutamat järjestöt lausuiivat, että olisi erittäin tärkeää säilyttää myös kuntakokeiluun kuulumattomilla kunnilla TYPPI-rekisterin käyttöoikeudet. Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan, sikäli kun kyseessä on teknisluonteinen muutos, jollakuntien sijaan rekisterinpitäjäksi tulee lakisääteinen hyvinvointialue ja henkilötietojen käsittelyn rekisterinpito, käyttötarkoitus tai määrä ei muutu, ei tietosuojavaltuutetun toimistolla ole huomautettavaa asiasta. *TYP-lain mukainen tietojen käyttötarkoitus perustuu TYP-laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen. TE-toimiston, kunnan ja Kansaneläkelaitoksen on talletettava TYP-laissa tarkoitetut tiedot monialaisen yhteispalvelun asiakastietojärjestelmällä asiakastietoaineistoon. Asiakastietojärjestelmän käyttö edellyttää henkilökohtaista käyttöoikeutta, joka voidaan myöntää edellä mainittujen toimijoiden palveluksessa olevalle henkilölle, joka hoitaa TYP-laissa tarkoitettuja tehtäviä. TYP-lakiin ei ehdoteta säädettäväksi kunnalle uusia tehtäviä, ja lain tietojen käsittelyä koskeviin pykäliin tehdään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirrosta johtuvat välttämättömät muutokset. Lisäksi tehdään lakitekninen muutos siten, että kuntakokeilukuntien tietojen käsittelystä TYP-tehtävissä säädettäisiin jatkossa kuntakokeilulaissa.*

Lisäksi

Muutamassa lausunnossa tuotiin esille, että esityksessä ei oteta kantaa työttömyydestä aiheutuvien kustannusten jakamiseen hyvinvointialueiden ja kuntien kesken. Muutamissa lausunnoissa tuotiin esille myös se, että monialaisen yhteispalvelun piiriin tulisi päästä mahdollisimman varhain. *Uutta kustannusmallia valmistellaan osana työvoimapolkujen kokonaisuudistusta. Myös monialaisen yhteispalvelun asiakaskriteerien muuttamista valmistellaan osana työvoimapolkujen kokonaisuudistusta. Samassa yhteydessä tarkastellaan myös muita TYP-lain muutostarpeita.*

Yksittäisissä lausunnoissa tuotiin esille huoli kunnan mahdollisuuksista osallistua jatkossa aktivointisuunnitteluun sekä kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen. *Aktivointisuunnitelmasta ja siihen mahdollisesti sisältyvästä kuntouttavasta työtoiminnasta säädetään laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001). TYP-lakiin ehdotetulla lakimuutoksella ei ole vaikutuksia lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta.*

Lausunnot kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Kotoutumista edistävien palveluiden rahoitus

Kuntien (Espoon, Forssan, Helsingin, Imatran, Kalajoen, Kemin, Keravan, Kokkolan, Kouvolan, Kuhmon, Lieksan, Lohjan, Oulun, Porin, Pudasjärven, Rovaniemen, Tampereen, Turun, Vantaan ja Ylivieskan kaupunkien sekä Juvan, Maalahden, Paltamon, Sodankylän, Sotkamon, Tuusulan ja Vihdin kunnan ja Uudenmaan liiton), sote-kuntayhtymien (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä, Kymsote sekä Pohjanmaan hyvinvointialue), Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskusten, Kehittämisen- ja Hallintokeskuksen, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:n, Lastensuojelun Keskusliiton, Yhteiset Lapsemme ry:n ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian lausunnoissa kannatettiin sitä, että lakiehdotuksen mukaan myös hyvinvointialueet saisivat jatkossa kotoutumislain mukaisia korvauksia.

Jyväskylän, Rovaniemen, Sipoon, Tampereen ja Turun kaupungit, Hankasalmen kunta sekä Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soite ja Keski-Suomen hyvinvointialue kysyi-

vät, miten laskennalliset korvaukset jaettaisiin kunnan ja hyvinvointialueen välillä ja pitivät tärkeänä, että jako on oikeudenmukainen ja pohjautuu laskelmiin kustannusten jakautumisesta. Lohjan kaupungin mukaan kunnan resursoinnissa tulee huomioida kuntien merkittävä rooli kotoutumisen edistämisessä. Riihimäen kaupungin mukaan euromääräisten korvausten tulee olla riittävät niin kunnille kuin hyvinvointialueille, jotta kiintiöpakolaisten vastaanottoa pystytään jatkamaan. Joensuun kaupungin mukaan perusteita laskennallisten korvausten kohdentamiselle hyvinvointialueelle merkittävässä määrin ei ole. Järvenpään kaupunki kysyi kotoutumisen edistämisen rahoituksen kokonaisuudesta ja siitä, miksi kotoutumislain korvaukset painottuvat pakolaistaustaisiin sekä totesi, ettei nykyisiä rahoituksia tulisi jakaa kunnan ja hyvinvointialueen välillä, jos lisää ei ole saatavilla. Myöskään Tuusulan kunnan mukaan kunnan korvausten määrää ei tule vähentää. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan kunnille maksettavissa korvauksissa on otettava huomioon myös palvelujen laadullisen ja määrällisen muutoksen vaikutus kustannusten nousuun. Suomen Kuntaliitto ry:n sekä Kotkan ja Lahden kaupunkien mukaan kunnille maksettavien laskennallisten korvausten tasoa pitäisikin nostaa. Kouvolan kaupungin ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston mukaan nykyistä pakolaistaustaisiin kohdistuvaa rahoitusmallia tulisi laajentaa. *Hallituksen esityksen perusteluissa on pyritty kuvaamaan kattavammin, miten kotoutumisen edistämisen rahoitus muodostuu. Esityksen liitteeksi on lisätty luonnos valtioneuvoston asetuksesta, joka koskisi laskennallisen korvauksen jakautumista kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Jako perustuisi arvioihin siitä, miten nykyisin korvaukset ovat kohdentuneet. Kotoutumisen edistämisen rahoitus, kuten muukin valtion budjettirahoitus, on rajallista eikä esityksen yhteydessä olla nostamassa laskennallisen korvauksen tasoa. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan tämän käsillä olevan hallituksen esityksen lisäksi kotoutumislain kokonaisuudistusta, jota koskeva hallituksen esitys kotoutumista edistäväksi laiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Kokonaisuudistuksessa on tarkoitus säätää kattavammin kotoutumisen edistämisen rahoituksen kokonaisuudesta sekä esittää lisärahoitusta myös kunnille uusien tehtävien myötä.*

Isojoen ja Rauman kaupungit, Kangasniemen, Maalahden, Teuvan ja Vihdin kunnat sekä Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto pitivät tärkeänä myös lakiehdotuksen 50 §:n mukaisten kunnan alkukartoituksesta saamien korvausten säilyttämistä. Järvenpään kaupunki sen sijaan esitti, että alkukartoitusten korvausta ei tulisi sitoa vain pakolaistaustaisiin henkilöihin vaan, että se voisi olla yhdessä TE-palveluiden rahoituksen kanssa. *Alkukartoituksista maksetaan nykyisin kunnille korvauksia kaikkien maahanmuuttajien osalta, joille ne on tehty. Työnhakijana olevien maahanmuuttajien alkukartoitukset tehdään TE-palveluissa, ja rahoitetaan osana niiden rahoitusta. Parhaillaan valmistellaan työvoimapalvelu-uudistusta sekä edellä mainittua kotoutumislain kokonaisuudistusta, joissa säädettäisiin kunnan tehtävistä ja niiden rahoituksesta uudella tavalla.*

Valtiovarainministeriön mukaan kotoutumislain ehdotettu 46 §:n mukainen korvaus toimeentulotuesta vaatisi viimeistään kotoutumislain kokonaisuudistuksessa täsmentämistä siten, että pykälässä eroteltaisiin Kelan kautta maksettava perustoimeentulotuki ja kuntien toimesta (jatkossa hyvinvointialueen) maksettava ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki. Myös Pohjanmaan ELY-keskuksen ja TE-toimiston yhteisessä lausunnossa nostettiin esiin 46 §:n perusteluja koskevia selvennystarpeita. Valtiovarainministeriön mukaan esitysluonnos tulee käsitellä kuntalain (410/2015) 13 § mukaisesti Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa. *Esityksessä pyritään täsmentämään toimeentulotuen korvauksia koskevaa sääntelyä ja sen perusteluja lausuntojen pohjalta. Esitys käsitellään Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa 26.4.2022.*

Edellä mainittujen hyvinvointialueiden korvausten kannatuksen lisäksi Lahden kaupunki kannatti nimenomaan sote-erityiskorvausten korvaamista hyvinvointialueille. Sen sijaan muun muassa Helsingin kaupunki kysyi, miksi sote-erityiskorvaukset maksettaisiin kotoutumislain mukaisesti eikä suoraan osana hyvinvointialueiden rahoitusta. Erityiskustannuksina maksetaan myös muita korvauksia. Mikkelin kaupunki kysyi, miten määritellään, onko kunta vai hyvinvointialue ensisijainen hakemaan erityiskustannuksista korvauksia ja toteuttamaan palvelut. Tampereen kaupunki kannatti

sitä, että kunnalla säilyy oikeus hakea erityiskustannuskorvauksia myös 2023 vuoden jälkeen. Hämeenlinnan, Pudasjärven ja Sipoon kaupungit nostivat esiin sopimusten siirtoa koskevan 88 a §:n ja sen, että jatkossakin erityiskustannuksia voi syntyä kunnille esimerkiksi kouluavustajista, joten niilläkin pitää säilyä sopimus. Hämeenlinnan, Kemin ja Pudasjärven kaupungit nostivat esiin korvaukset pakolaisten vastaanottoon liittyvistä kustannuksista, kuten asunnon varaamisesta. Hämeenlinnan kaupunki toivoi myös ohjetta sopimusten siirtämisestä. Uudenmaan ELY-keskuksen mukaan sopimusten siirrossa on huomioitava, että kunta saa hakea korvauksia takautuvasti kahden kalenterivuoden ajan kustannusten syntymisestä, joten toiminnan päättymisen jälkeen voi kunnassa syntyä korvaustarpeita esimerkiksi jälkikäteen saapuvia laskuja toiminnan ajalta tai esimerkiksi nuorten jälkihuollosta. Tämä tarkoittaisi heidän mukaansa sitä, että samanaikaisesti voitaisiin maksaa samasta palvelusta eri vuosien kustannuksia, joka voi vaikuttaa hetkellisesti määrärahatilanteeseen. Kehittämis- ja hallintokeskus esitti täsmennystä erityiskorvausten maksamista koskevan 49 §:n 10 vuoden aikarajan alkamiseen ensimmäisestä kotikunnasta lähtien. Lisäksi Kehittämis- ja hallintokeskus esitti täsmennyksiä korvauspykälien perusteluihin liittyen liitteiden toimittamista. *Esityksessä kuvastui, erityiskustannuskorvaukset maksettaisiin sille viranomaiselle, jolle ne syntyvät. Perheryhmäkotitoiminnan ja sote-palveluiden kustannukset syntyisivät vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueelle, kunnalle vuoden 2022 loppuun saakka. Lisäksi erityisestä syystä syntyviä muita kustannuksia voisi syntyä vuoden 2023 jälkeen sekä kunnalle että hyvinvointialueelle, esimerkiksi kunnalle varhaiskasvatuksen avustajasta johtuen. Valmistelun aikana on arvioitu mahdollisuuksia yksinkertaistaa kotoutumislain rahoitusjärjestelmää, mutta laskelmien mukaan todellisiin kustannuksiin perustuvien sote-erityiskustannuksista maksettavien korvausten muuttaminen laskennallisiksi korvauksiksi johtaisi korvausten epätarkoituksenmukaiseen jakautumiseen hyvinvointialueiden välillä. Lausuntojen pohjalta lakiehdotusta on selkeytetty sen osalta, että erityiskustannuskorvauksista vain 49 §:n 1 momentin 1 (perheryhmäkodit ym.) ja 2 (sote) kohtia koskevat sopimukset siirtyisivät. Lakiehdotusta on täydennetty lausuntojen pohjalta lisäämällä uusi pykälä pakolaisten vastaanottoon varautumisen kustannusten korvaamisesta, mikä selkeyttää kunnan tehtävistä aiheutuvien kustannusten korvaamista. Lisäksi Kehittämis- ja hallintokeskuksen esittämä edellä kuvattu täsmennys tehtiin esitykseen. Lain toimeenpanoa varten työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee ohjeistusta syksyllä 2022. Lausuntojen pohjalta on syytä selkeyttää, miten toimitaan niiden erityiskorvaussopimusten osalta, jotka sisältävät sekä sivistys- ja hyvinvointitoimen palveluja että sosiaali- ja terveystalveta. Korvausten maksamisajankohtaa on täydennetty lausunnon perusteella.*

Valtiontalouden tarkastusvirasto toi esiin, että lakimuutos tuo kotoutumisen edistämiseen uuden toimijan, minkä seurauksena kotoutumisen edistämisen määrärahojen jakautuminen kunnille ja hyvinvointialueille korvattaviin kustannuksiin lisää kustannusten maksatukseen liittyviä hallinnollisia kustannuksia. Kymsote nosti esiin, että on mahdollista, että kokonaiskustannukset kotoutumistyön osalta tulevat kasvamaan päällekkäisen resursoinnin ja työn vuoksi. Uudenmaan ELY-keskus esitti, että lakimuutoksen yhteydessä luovuttaisiin erityiskustannuskorvausten sopimusmenettelystä ja siirryttäisiin kokonaisuudessaan päätösmenettelyyn hallinnollisen taakan vähentämiseksi, ja myös sähköistä asiointia tulisi kehittää. Pietarsaaren seudun viiden kunnan (Jakobstad, Pedersöre, Larsmo, Nykarleby ja Kronoby) yhteislausunto ehdotti, että jos sekä kunta että hyvinvointialue hakevat esimerkiksi tulkkaukskuluja, tulee yhteistyösopimuksen puitteissa määrittää, mitä tulkkaukskuluja kunta hakee ja mitä kustannuksia hyvinvointialue hakee. Espoon ja Sipoon kaupungit nostivat esiin ihmis-kaupan uhrien kustannusten korvaamisen kunnalle ja hyvinvointialueelle kysyen, voiko siitä nousta epäselvyyksiä. Lisäksi Kotkan kaupungin mukaan kotoutumislainsäädännön uudistuksessa kustannusvaikutuksia kunnille olisi tarkasteltava tarkemmin ja laajemmin pitkällä aikavälillä, koska tuleva hyvinvointialueuudistus vaikuttaa paljon kunnan talouteen verotulojen vähentyessä. Keski-Uudenmaan sote –kuntayhtymä ehdotti, että kuntien ja hyvinvointialueiden korvaukset muutettaisiin tiettyyn tasoon saakka kiinteäksi, jolloin vain sen ”tietyn tason” ylittävistä tulisi tehdä hakemus. Sosiaali- ja terveystministeriö esitti, että tulkitsemispykälän perusteluita täydennetään tuoden esiin, että myös perheryhmäkotitoimintaan voi liittyä tulkitsemiskustannuksia. Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän mukaan tulee huomioida myös korvausten hakuun liittyvät resurssitarpeet. *On keskeistä*

huomioida, ettei tämä lakiesitys tuo kotoutumisen edistämiseen uutta toimijaa, vaan hyvinvointialueen rooli sote-palveluiden järjestämisessä säädettiin sote-uudistuksessa ja sote-palvelut edistävät kotoutumista omalta osaltaan jo nykyisin. Lausuntojen pohjalta eräiden kustannusten osalta ELY-keskuksen ja kunnan (tai jatkossa hyvinvointialueen) välinen sopimus muutettaisiin päätökseksi, mikä vähentäisi hallinnollista taakkaa. Esityksen perusteluja täydennetään lausuntojen pohjalta. Esityksen mukaan tulkkaukskustannuksia hakisi se viranomainen, jolla kustannuksia syntyisi. Kunnat ja hyvinvointialueet vastaisivat eri tehtävistä: esimerkiksi sote-palvelun yhteydessä käytetystä tulkkauksesta korvauksen hakisi hyvinvointialue ja alkukartoituksen laadinnassa käytetystä tulkkauksesta kunta. Esityksen perusteluja on täydennetty sen osalta, miten kunnan ja hyvinvointialueen rahoitus muodostuu. Esityksellä ei ole vaikutusta kunnan verotuloihin. Ihmiskaupan uhreja koskevaa vastaanottolain muutosta valmistellaan parhaillaan sisäministeriössä. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan tämän käsillä olevan hallituksen esityksen lisäksi kotoutumislain kokonaisuudistusta, jota koskeva hallituksen esitys kotoutumista edistäväksi laiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Hallinnollista taakkaa pyritään edelleen vähentämään yksinkertaistamalla rahoitusjärjestelmää edellä mainitussa esityksessä.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten palvelut

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestämisvastuun siirtoa hyvinvointialueille lähtökohtaisesti kannatettiin eri lausunnonantajien lausunnoissa: viranomaisten lausunnoissa (sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskus, Pohjois-Suomen ELY-keskus ja TE-toimisto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto), kuntien lausunnoissa (Espoon, Forssan, Helsingin, Imatran, Iisalmen, Jyväskylän, Kemin, Kuhmon, Lieksan, Lohjan, Pudasjärven, Porin, Rovaniemen, Tampereen, Turun, Vantaan ja Ylivieskan kaupungit sekä Pyhtään ja Sotkamon kunnat, Uudenmaan liiton), sote-kuntayhtymien lausunnoissa (Essote ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri) sekä järjestöjen lausunnoissa (Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Suomen Pakolaisapu ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Yhteiset Lapsemme ry, Edustajat turvapaikanhakijalapsille ETU ry, Tehy ry ja Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry).

Helsingin, Iisalmen, Kuhmon, Lieksan, Porin, Tampereen, Turun ja Ylivieskan kaupungit, Pyhtään, Sotkamon ja Vihdin kunnat, Uudenmaan liitto, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto sekä Edustajat turvapaikanhakijalapsille ETU ry ja Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry pitivät näitä alaikäisten palveluita sosiaalihuoltoon paremmin kuuluvina palveluina. Osassa lausuntoja tunnistettiin, että sosiaalihuoltolain muutos olisi hyvä tehdä kotoutumislain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan sosiaalihuoltolain yksikön valvonta ja luvitus tulisi säätää yhdelle viranomaiselle, aluehallintovirastolle. Suomen Kuntaliitto ry:n ja Kotkan kaupungin mukaan on epäselvää, siirtyykö esityksellä toiminta sosiaalihuoltolain mukaiseksi toiminnaksi. Kuntaliiton mukaan tulisi muuttaa sosiaalihuoltolakia, mikä aiheuttaisi vaikutuksia julkiseen talouteen. Kuntaliiton mukaan perheryhmäkotien henkilöstön siirto ei johdu sote-uudistuksesta. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian mukaan perheryhmäkotitoiminta voisi olla sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaista toimintaa. Kymsoten mukaan perheryhmäkotien toiminta lähellä sosiaalihuollon toimintaa, mutta he kannattavat sitä, että perheryhmäkodeista säädettäisiin jatkossa lastensuojelulailla. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi lausunnossaan, etteivät palvelut olisi lastensuojelua. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan tulisi arvioida kokonaisuutena alaikäisiä koskevaa sääntelyä. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan tämän käsillä olevan hallituksen esityksen lisäksi kotoutumislain kokonaisuudistusta, jota koskeva hallituksen esitys kotoutumista edistäväksi laiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Kyseisessä esityksessä on tarkoitus muuttaa sosiaalihuoltolakia niin, että perheryhmäkotitoiminnasta säädettäisiin jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisena toimintana.

Uudistuksen sisältämissä kotoutumislakia ja sosiaalihuoltolakia koskevissa lakiehdotuksissa säädettäisiin myös perheryhmäkotien valvonnasta.

Useissa lausunnoissa (Iisalmen, Jyväskylän, Kuhmon, Pudasjärven, Porin, Tampereen ja Ylivieskan kaupungit, Tuusulan kunta, Suomen Pakolaisapu ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Paremmiin Yhdessä ry ja Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry ja Akava ry) pidettiin tärkeänä kunnan ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä alaikäisten palveluiden järjestämisessä sekä kunnan roolia yleisen palvelujärjestelmän palveluiden tarjoajana, esimerkiksi kunnan nuorisopalvelut. Rovaniemen kaupungin mukaan työnjakoa tulisi selkeyttää kunnan ja hyvinvointialueen välillä alaikäisten palveluiden osalta entisestään. *Lausuntojen pohjalta esityksen perusteluja on pyritty selkeyttämään.*

Muun muassa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin mukaan laissa tulisi velvoittaa hyvinvointialuetta yhteistyöhön kuntien kanssa perheryhmäkotien perustamisessa hyvissä ajoin ennen toiminnan käynnistymistä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, Imatran ja Pudasjärven kaupungin sekä Hämeenkyrön ja Tuusulan kunnan mukaan perheryhmäkotien perustamisesta tulisi käydä neuvottelut yhteistyössä kunnan ja hyvinvointialueen kanssa, ja kunnalla tulisi olla ajantasaiset tiedot järjestääkseen esim. koulutusta ja vapaa-ajan toimintoja sekä vastaanottaa mahdollisia perheenyhdistämiä. Valtiontalouden tarkastusviraston, Helsingin, Kotkan, Lieksan, Porin, Rauman ja Tampereen kaupunkien, Hämeenkyrön ja Vihdin kunnan, Uudenmaan liiton, Pohjanmaan hyvinvointialueen, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, Lastensuojelun Keskusliiton sekä Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan hyvinvointialueen olisi hyvä olla mukana jo siinä vaiheessa, kun kunta ja ELY-keskus neuvottelevat alaikäisten ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten sijoittamisesta kuntaan. Sipoon kunnan mukaan perheryhmäkoteja koskevan sopimuksen siirtymisen osalta tulisi tarkentaa, että myös korvaussopimukset siirtyvät. *Lausuntojen pohjalta lakiehdotukseen on lisätty hyvinvointialueen velvollisuus kuulla kuntaa ennen perheryhmäkodin perustamista. Lausuntojen pohjalta lakiehdotukseen on lisätty kunnan velvollisuus kuulla hyvinvointialuetta ennen kuntaan osoittamista koskevaa sopimusta ja henkilön kuntaan osoittamista, jos henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tarpeita. Perusteluissa kuvataan, että tämä koskee erityisesti myös ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä. Lausunnoilla olleen esityksen mukaan myös tietyt korvaussopimukset siirtyvät hyvinvointialueille.*

Rovaniemen ja Vantaan kaupungin, Pohjanmaan hyvinvointialueen, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian, Kuntoutussäätiön ja Sininauhaliiton lausunnoissa nostettiin esiin huoli siitä, miten palveluista sovitaan hyvinvointialueen ja useamman kunnan kesken taikka kykenevätkö kunnat huolehtimaan niille kuuluvista lapsen tai nuoren kotoutumisen edistämisen tehtävistä ja palveluiden järjestämisestä (kuten koulutus-, vapaa-ajan ja liikunta- ja kulttuuripalvelut) tilanteissa, joissa lapsi tai nuori on asutettu omasta kotikunnastaan etäällä olevan hyvinvointialueen perheryhmäkotiin tai muuhun asumisyksikköön. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ehdotti, että perheryhmäkodin sijaintikunta vastaisi tällöin lapsen tai nuoren kotoutumista edistävistä palveluista. Svenska Finlands folkting ja Bildningsalliansen rf toivat esiin myös ruotsinkieliset palvelut alaikäisenä ilman huoltajaa maahantulleille. *Lausuntojen pohjalta esityksen perusteluja on täydennetty. Kotikuntalain mukaan lapsen kotikunta on se kunta, jossa perheryhmäkoti sijaitsee ja lapsi asuu. Tämä kunta vastaa myös lapselle tarjottavista kunnan vastuulla olevista palveluista.*

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä, että perheryhmäkotien toiminnan järjestämisessä ja sen suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon yksiköissä asuvien nuorten yhdenvertainen pääsy kaikkiin heidän tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveystalouteihin, ja että toiminnan järjestämisessä ja mahdollisissa kilpailutuksissa on otettava huomioon perheryhmäkotien sijainti niin, että siellä asuvilla nuorilla on kohtuulliset matkat ja kulkuyhteydet kouluun ja harrastuspalveluihin. *Esityksen mukaan*

ELY-keskus sopii perheryhmäkotien perustamisesta hyvinvointialueen ja edellä kuvatusti lausunkierroksen jälkeen myös kuulee kuntaa siinä yhteydessä. Lisäksi ELY-keskus sopii korvauksista (jatkossa päättää) liittyen myös perheryhmäkoteihin hyvinvointialueen kanssa. Tässä yhteydessä ELY-keskus voi varmistaa, että toimintaa ei olla siirtämässä epätarkoituksenmukaiseen paikkaan.

Lisäksi Pohjois-Suomen ELY-keskuksen ja TE-toimiston, Hämeenkyrön kunnan ja Kotkan kaupungin Kymsoten lausunnossa nostettiin esiin hybridiyksiköiden (yksikkö, jossa yhdistyy kotoutumislain mukainen perheryhmäkotitoiminta sekä vastaanottolain mukainen ryhmäkotitoiminta) huomiointi. Lakiluonnoksen mukaan hybridiyksikkö jakautuu hyvinvointialueelle siirtyväksi oleskeluluvan saaneiden yksiköksi ja alaikäisten turvapaikanhakijoiden palveluiden yksiköksi, joka jää Maahanmuuttoviraston vastuulla olevaksi toiminnaksi. Edellä mainittujen lausunnonantajien mukaan myös vastaanottolain mukainen ryhmäkotitoiminta tulisi siirtyä hyvinvointialueelle. Kotkan kaupunki pyytää kiinnittämään huomiota alaikäisyksiköiden valvontaan tulevaisuudessa siten, että siitä muodostuu toimintaa tukeva ja ohjaava kokonaisuus esimerkiksi velvoitteella yhteistyöstä eri valvojen viranomaistahojen kesken. Lisäksi Hämeenkyrön mukaan tulee mahdollistaa, että palvelusopimukset siirtyvät kunnalta hyvinvointialueelle. *Lausunnon pohjalta esityksen perusteluja on täydennetty hybridiyksiköiden osalta. Perheryhmäkotien ohjausta ja valvontaa koskeva kehittämisshanke käynnistetään työ- ja elinkeinoministeriön hankkeena vuoden 2023 alusta. Vastaanottolain mukaisen alaikäisten asumisesta ei kuitenkaan säädetä kotoutumislaille. Palvelusopimusten siirrosta esitetään sääntelyä.*

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Lohjan kaupunki esittivät, että alaikäisten kotoutumissuunnitelmat tulisi laatia hyvinvointialueella. Espoon kaupunki esitti, että kunta vastaisi alaikäisen kotoutumissuunnitelman laatimisesta, ellei alaikäisen palvelutarpeeseen vastata sosiaalihuollon suunnitelmalla. *Lausuntojen pohjalta esitetään, että kunta ja hyvinvointialue laatisivat yhdessä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen kotoutumissuunnitelman.*

Lastensuojelun Keskusliiton, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston sekä Helsingin ja Oulun kaupunkien mukaan tulee selkeyttää itsenäistyvien nuorten tuen sisältöä. Myös Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n mukaan lasten ja nuorten tuen järjestämisvastuusta tulisi säätää selkeämmin. Vantaan kaupunki kysyi, miten perheryhmäkodissa asuvan nuoren asuminen turvataan hänen täyttäessään 18 vuotta. *Esityksen perusteluja on pyritty täsmentämään tältä osin, mutta tarkemmin asiasta säädettäisiin kotoutumislain kokonaisuudistuksen yhteydessä.*

Suomen Kuntaliitto ry kiinnitti huomiota voimassa olevan kotoutumislain 28 §:n 3 momenttiin, jossa säädetään perheryhmäkodissa asuvan alaikäisen rajoitustoimenpiteistä. Kuntaliiton mukaan kyseistä pykälää tulisi arvioida tässä esityksessä uudelleen tämän osalta sekä sen osalta, onko rajoitustoimenpiteiden käytöstä ilmoittaminen kunnalle tarkoituksenmukaista perheryhmäkotitoiminnan siirtyessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. *Lausunnon pohjalta lakiehdotusta muutettiin siten, että toimenpiteiden käytöstä ilmoitettaisiin hyvinvointialueelle kunnan sijaan. Rajoitustoimenpiteitä koskevaa sääntelyä on tarkoitus arvioida laajemmin osana kotoutumislain kokonaisuudistusta, jonka yhteydessä perheryhmäkotitoiminnasta säädettäisiin sosiaalihuoltolain mukaisena toimintana.*

Sosiaali- ja terveysministeriö kannatti ehdotusta, että alaikäisen edustajan nimeämistä hakee hyvinvointialue. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan edustajan tehtävistä tulisi säätää tarkemmin ja edustajalle asettaa velvollisuuksia tavata lasta säännöllisesti. Riihimäen kaupungin mukaan tulee selkeyttää nimeämismääräytymiseen liittyvää ehdotettua 56 §:ssä hyvinvointialueen alueella oleskelua. Jyväskylän kaupunki sekä Keski-Suomen hyvinvointialue kysyivät, onko kotoutumislain vai lastensuojelulain nojalla nimetty alaikäisen edustaja ensisijainen. Sipoon kunta toi esiin, että vastaanottolain 43 §:ssä säädetään edustajan tehtävän lakkaamisesta, jos lapsi otetaan huostaan ja kysyi vastaavaa mahdollisuutta sääntelyyn kotoutumislain puolella. Tampereen kaupungin mukaan edustajien laadusta tulisi säätää lailla. Edustajat turvapaikanhakijalapsille ETU ry toivoi kirjattavan määrätietoisemmin esille käräjäoikeuden määräämän edustajan roolin alaikäisten yksintulleiden lasten

elämässä sekä edustajien tiedonsaantiin kaikissa lasta koskevissa asioissa kotoutumislaissa kautta linjan. Riihimäen lausunnon pohjalta lakiehdotuksen sanamuoto muutettiin oleskelun sijasta lapsen kotikuntaan. Esityksen perusteluja on pyritty täydentämään lausuntojen pohjalta. Lastensuojelulain 22 §:n mukaan lapselle voidaan lastensuojeluasiassa määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa esimerkiksi tiettyä tehtävää tai oikeudenkäyntiä varten. Kotoutumislain mukainen edustaja olisi tarpeen määrätä myös, vaikka lapsella olisi muu laillinen edustaja määrätyn johonkin lakiehdotusta suppeampaan tehtävään, esimerkkinä lastensuojelulain nojalla tiettyä rajattua tehtävää hoitamaan määrätty edunvalvoja. Edustajatoiminnan kehittäminen huomioidaan kokonaisuudistuksessa. Edustajien ohjausta, neuvontaa ja valvontaa kehitetään sen yhteydessä. Lisäksi kokonaisuudistuksessa säädettäisiin uudesta edustajarekisteristä. Edustajan tehtävistä säädetään kotoutumislaissa samalla tavalla kuin vastaanottolaissa, eikä tehtäviä koskevaa sääntelyä ole tarkoituksenmukaista muuttaa kotoutumislaissa, ellei muutoksia samalla tehtäisi myös vastaanotto-lakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö toi esiin, että erityisesti hyvinvointialueelle siirtyvien 27 ja 28 sekä 56 §:ien mukaisten tehtävien osalta esitykseen olisi syytä lisätä selventävä pykälä siitä, että hyvinvointialueesta säädetty koskee myös Helsingin kaupunkia, sillä mainituissa pykälissä ei juridisesti ole kyse sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä, vaan kotoutumislain nojalla järjestettävästä asumisesta ja tuesta tuki ja asuminen sekä edustajan määräämisestä. Esitykseen on lisätty uusi pykälä, joka koskee lain soveltamista Helsingin kaupunkiin.

Yhteistyö ja monialaisuus

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä korostivat lausunnoissaan useat kunnat (muun muassa Kuhmon, Forssan, Oulun, Porin, Rauman ja Rovaniemen kaupungit ja Maalahden kunta) sekä muun muassa Kaakkois-Suomen TE-toimisto, Paremmiin Yhdessä ry ja Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. Tuusulan kunta, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Akava ry, Yhteiskuntalan korkeakoulutetut ry, Svenska Finlands folkting, Bildningsalliansen rf, Paremmiin Yhdessä ry ja Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry sekä Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr. korostivat myös kolmannen sektorin, kuten järjestöjen, sekä oppilaitosten, roolia kotoutumisen edistämässä. Rauman mukaan tulisi voida hyödyntää myös TYP-mallia. Esityksen mukaan kunnan ja hyvinvointialueen sekä kolmannen sektorin välinen yhteistyö on tärkeää. Kotoutumissuunnitelma sekä TYP-suunnitelma ovat molemmat työllisyysuunnitelman korvaavia suunnitelmia eikä olisi tarkoituksenmukaista, että osalle maahanmuuttajista laadittaisiin TYP-suunnitelma eikä kotoutumissuunnitelmaa. Kunnan ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä on tarkoitus kehittää edelleen parhaillaan valmis-teilla olevassa kotoutumislain kokonaisuudistuksessa.

Jyväskylän ja Porvoon kaupunkien, Hankasalmen kunnan, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön, Kaakkois-Suomen TE-toimiston ja Keski-Suomen hyvinvointialueen mukaan työnjako on kuvattu esityksessä selkeästi. Sen sijaan Iisalmen, Joensuun, Kalajoen, Kemin, Keravan, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Oulun, Pudasjärven, Porin, Riihimäen, Rovaniemen, Tampereen ja Vantaan kaupunkien, Maalahden, Sipoon ja Sodankylän kuntien, Pietarsaaren seudun, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin, Kymsoten, Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soiten, Pohjanmaan hyvinvointialueen, Pohjois-Suomen ELY-keskuksen ja TE-toimiston, Oikeuskanslerinviraston sekä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian mukaan TE-toimiston, kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa tulisi kuvata nykyistä selkeämmin, jotta vältytään päällekkäiseltä työltä ja resurssit voidaan kohdentaa järkevästi. Osan niistä mukaan pitäisi kuvata sääntelyssä, mitä tarkoitetaan kotoutumisen edistämällä ja mikä ero on sosiaalihuoltolain alaisiin palveluihin verrattuna, varsinkin erityisryhmien kohdalla. Osassa (muun muassa Lempäälän kunta ja Espoon kaupunki) pyydettiin selkeyttämään kunnan kokonaisvastuuta kotoutumispalveluista. Erityisesti kotoutumisen edistämisen ja sosiaalihuollon rajanvetoa koskevat kommentit liittyivät kiintiöpakolaisten kuntapalkalle ohjaamisen alkuvaiheeseen. Espoon kaupungin mukaan, jos suomalaisella samanlaista tukea

tarvitsevilla on oikeus sosiaalihuollon tukeen (esim. asioimisapu), pitäisi maahanmuuttajalla olla täysin yhtäläinen oikeus samankaltaiseen sosiaalihuollon palveluun. Helsingin ja Vantaan kaupunkien mukaan kotoutumista edistäviä palveluja ei pystytä yksiselitteisesti eriyttämään sosiaalihuollon palveluista. Sen sijaan Riihimäen kaupungin mukaan perusteluissa hyvinvointialueen roolia on korostettu liikaa. Kemin kaupunki ja Suomen pakolaisapu totesivat, että maahanmuuttajat voivat olla samanaikaisesti eri viranomaisten palveluissa. Suomen pakolaisavun mukaan tämä ei kuitenkaan ole hyvä asia, vaan tulisi pyrkiä yhden luukun periaatteeseen ja välttää palveluiden pirstaloitumista. Hämeen TE-toimiston mukaan esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia TE-toimistoihin, sillä kotoutumissuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö kunnan kanssa muuttuu yhteistyöksi hyvinvointialueen kanssa. *Esityksen perusteluissa pyritään kuvaamaan nykyistä selkeämmin kunnan ja hyvinvointialueen välistä työnjakoa. Kotoutumislaisissa ei kuitenkaan voida säätää siitä, mikä on sosiaalihuoltoa, vaan sitä koskeva sääntely sisältyy sosiaalihuollon lainsäädäntöön. Kunnan on myös yhteensovitettava kunnan kotoutumislaisissa säädettäviä ja muita kunnan palveluita. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu olisi hyvinvointialueella myös maahanmuuttajien osalta siten kuin sote-uudistuksen yhteydessä on säädetty. Sitä ei tällä esityksellä olla muuttamassa. Yhteistyö eri viranomaisten välillä on tärkeää jatkossakin.*

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Helsingin kaupunki ehdottivat, että hyvinvointialue laatisi alkukartoituksia ja kotoutumissuunnitelmia sekä laatisi alaikäisten ja perheiden kotoutumissuunnitelmat. Essote, Turun kaupunki ja Talentia ehdottivat, että hyvinvointialue vastaisi kotoutumisen edistämisestä kiintiöpakolaisten tai erityisen tuen tarpeessa olevan asiakasryhmän osalta. Mikkelin kaupunki ehdotti, että ensisijainen vastuu kotoutumisen edistämisestä olisi hyvinvointialueella, mikäli kotoutumisessa suoritettussa alkukartoituksessa todetaan ensisijaiseksi tarpeeksi järjestää kotoutujan perustarpeet kuntoon. Kokkolan kaupungin mukaan maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestäminen sekä muiden palveluiden, jotka eivät vaadi sosiaalialan ammattihenkilöstöä voidaan toteuttaa kuntien toimesta, mutta muiden maahanmuuttoon ja kotoutumiseen kuuluvien palveluiden järjestäminen kuuluisi hyvinvointialueille. Vantaan kaupungin mukaan lainsäädännössä kunnan kotoutumispalveluilla on tarkoitettu sosiaalihuoltoa. Iisalmen ja Kemin kaupunkien mukaan sen sijaan kiintiöpakolaisten kohdalla pääasiallinen tarve alkuvaiheessa on kotoutumisen edistämisellä, jonka tulisi kuulua kokonaisuudessaan ainoastaan kunnan vastuulle. Kemin mukaan vastaanottoon liittyvä ennakoivan toimeentulotuen hakeminen Kansaneläkelaitokselta tulisi olla kunnan vastuulla, ja että Kansaneläkelaitoksella tulisi olla keskeisempi vastuu sosiaaliturvaan liittyvässä ohjauksessa ja neuvonnassa. Myös Pudasjärven mukaan kunnan tulisi voida tukea Kansaneläkelaitoksen asiointiin liittyvissä asioissa. Sen sijaan Espoon kaupungin mukaan hyvinvointialueelle kuuluvat etuuksien hakemiseen sekä etuusneuvontaan kuuluvat tehtävät. Lausunnoissa esitettiin myös toisistaan täysin eriäviä näkemyksiä siitä, tarvitsevatko kaikki kiintiöpakolaiset sote-palveluita. Tampereen kaupungin ja Lempäälän kunnan mukaan kansainvälistä suojelua saavat tarvitsisivat monialaisen alkukartoituksen. Espoon kaupungin mukaan kunnan tulisi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa arvioida, miten henkilön vastaanotto ja palvelut ovat järkevä organisoida. *Esityksen perusteluja on pyritty täydentämään lausuntojen pohjalta. Kotoutumislaisissa ei ole määritelty tällä hetkellä mikä kunnan viranomaisen hoitaa kotoutumista edistäviä tehtäviä, kuten alkukartoitusta, ja eri kunnissa asian suhteen onkin organisoiduttu eri tavoin. Kunnan ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö olisi tärkeää, samoin kuin henkilöiden ohjaaminen niihin palveluihin, joihin hänellä on tarvetta. Toimeentulotuen hakeminen on sosiaalihuoltoa ja se kuuluu siten hyvinvointialueen tehtäväksi. Kansaneläkelaitos ja hyvinvointialue neuvovat myös maahanmuuttajia sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Kiintiöpakolaiset ohjataan aina hyvinvointialueelle alkuvaiheen terveystarkastukseen. Eduskunnan edellytysten (TrVM 6/2018 vp) mukaisesti kotoutumisen edistämisen tehtävän tulisi olla kunnalla. Lausuntojen pohjalta esitetään, että hyvinvointialue voisi osallistua alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman tekemiseen silloin, kun maahanmuuttajan palvelutarpeesta johtuen olisi tarve yhteensovitaa TE-toimiston tai kunnan sekä hyvinvointialueen vastuulla olevia palveluita. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan tämän käsillä olevan hallituksen esityksen lisäksi kotou-*

tumislain kokonaisuudistusta, jota koskeva hallituksen esitys kotoutumista edistäväksi laiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Siinä säädettäisiin nykyistä kattavammin vastuu kotoutumisen edistämisestä kunnalle sekä laajemmasta kotoutumispalveluiden kohderyhmästä. Lisäksi siinä säädettäisiin kattavammin monialaisista osaamisen ja kotoutumispalvelutarpeen arvioinneista, joita kunta ja hyvinvointialue voisivat tehdä yhdessä esimerkiksi kiintiöpakolaisille ja muille henkilöille, joilla olisi kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden yhteensovittamistarpeita.

Helsingin kaupunki ehdotti, että kotoutumislain 31 §:ssä säädettävään monialaiseen yhteistyöhön liisättäisiin hyvinvointialue. Lisäksi Helsingin ja Vantaan kaupungit esittivät, että hyvinvointialue liisättäisiin kuntaan osoittamista koskevan sopimuksen (41 § ja 43 §) osapuoleksi tai hyvinvointialuetta vähintään kuultaisiin ennen kuntapaikkapäätöstä, sillä kansainvälistä suojelua saavat henkilöt voivat tarvita jo kuntaan muuttaessaan esimerkiksi tuettua asumista, jonka järjestäminen kuuluu hyvinvointialueelle. Espoon kaupunki toi esiin myös, että kiintiöpakolaisella voi alusta asti olla tarve tuetulle asumiselle eikä kunta voi tarjota tukiasumista hänelle, vaan tukiasumisen tarpeen arvioi sosiaalihuolto. *Esitykseen on lisätty hyvinvointialue 31 §:ään. Esitykseen on lisätty edellä kuvatusti säännös, että hyvinvointialuetta on kuultava ennen kuntaan osoittamista tietyissä tilanteissa.*

Sosiaali- ja terveysministeriön, Rovaniemen kaupungin ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian mukaan tulisi tarkentaa, mitä palvelutarpeen tunnistamisesta vastaavaa ammattiryhmää kunnalla tarkoitetaan. Turun kaupungin mukaan ammattipätevyydet tulisi määritellä, sillä kotoutujilla on sote-tarpeita. Iisalmen kaupungin mukaan kunnan maahanmuuttotyötä tekeviltä työntekijöiltä voitaisiin tarvittaessa edellyttää riittävää koulutustaustaa ja lisäkoulutusta. *Nykyisinkään kotoutumisen edistämistä tekeviltä kunnan virkailijoilta ei ole edellytetty tiettyä koulutusta eikä se olisi jatkossakaan tarkoituksenmukaista. Myöskään TE-toimiston työntekijöiltä ei edellytetä erityisiä pätevyysvaatimuksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset vastaisivat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen arvioinnista ja palveluiden tuottamisesta hyvinvointialueella.*

Suomen Kuntaliitto ry, Paltamon ja Hankasalmen kunnan, Oulun, Rovaniemen ja Vantaan kaupunkien, Keski-Suomen hyvinvointialueen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Bildningsalliansen rf:n sekä Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:n mukaan, kun henkilöstö siirtyy tehtäviensä mukana kunnasta tai kuntayhtymästä hyvinvointialueelle, kunnalla on oltava jatkossa henkilöstöä sen kotoutumislain mukaisesti kotoutumisen edistämisen tehtäviin, kuten alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimiseen. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan kotoutumispalveluissa tulisi olla sosiaalihuollon ammattipätevyys. Kokkolan ja Kouvolan kaupunkien mukaan kunnissa tehtävät kasvavat ja joudutaan rekrytoida uutta osaamista, sillä kotoutumistehtävät on siellä siirretty kuntayhtymän tehtäväksi. Myös Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan tehtäviensierroista ja tietojärjestelmämuutoksista johtuen on tarvetta lisäresursseille. Janakkalan kunnan mukaan tulee kiinnittää huomiota siihen, että kuntien mahdollisuudet kuntalaisten palvelemiseksi säilyvät ennallaan tai niitä parannetaan entisestään. Kemin ja Rovaniemen kaupungin mukaan kunnassa on oltava riittävä osaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ohjaamiseen. Kymsoten ja Oulun kaupungin mukaan on huolehdittava sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen riittävydestä muutostilanteessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä, että hyvinvointialueilla ja kunnissa on resursoitu palvelutarpeiden ja kunkin alueen erityistarpeiden mukaisesti tarpeeksi osaamista. *Esityksen mukaan on tärkeä varmistaa kunnissa riittävä henkilöstö kunnan kotoutumista edistäviin tehtäviin. Esityksestä säädetään valtion korvauksista sekä kunnille että hyvinvointialueille. Henkilöstösiirtoihin liittyvät kysymykset johtuvat sote-uudistuksesta, ja työ- ja elinkeinoministeriö on kotoutumislain muuttamisesta koskevan valmistelun aikana pyrkinyt tuomaan esiin myös tarpeen varmistaa kunnissa resurssit kotoutumista edistäviin tehtäviin. Kunnan tulee varmistaa, että hyvinvointialueelle ei siirretä henkilöstöä, joka on kunnassa hoitanut kunnan vastuulla jatkossakin olevia kotoutumislain mukaisia tehtäviä. Mikäli kotoutumislain mukaisia tehtäviä on hoidettu esimerkiksi koko maakun-*

nan kattavalla sote-alueella, on kotoutumislain mukaisia kunnan tehtäviä hoitava henkilöstö siirrettävä takaisin kuntiin. Kokonaisuudistuksessa on tarkoitus säätää myös tarkemmin kotoutumisen edistämisen rahoituksesta.

Oulun kaupungin mukaan tulee selkeyttää, tarkoittaako TE-toimisto myös nykyisellään kuntakokeiluja ja jatkossa myös julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden osalta laajemmin kuntaa. TE-palveluiden siirtyessä kuntien vastuulle nousee tärkeäksi määrittellä vastuut ja velvollisuudet kuntatasolla kunnan eri yksiköiden ja toimialojen kanssa selkeästi. Määrittely nousee tärkeäksi, koska osaa tehtävistä tulee hoitaa virkavastuulla ja osaa ei. *Esityksen perusteluja on pyritty täydentämään. Työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain (1269/2020) 10 §:n mukaan mitä kotoutumislaisissa säädetään työ- ja elinkeinotoimistosta, työ- ja elinkeinoviranomaisesta, näiden tehtävistä ja ilmoitusvelvollisuudesta työ- ja elinkeinotoimistolle, koskee kokeilun alueen kuntaa sen hoitaessa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä.*

Hyvinvointialueiden lisäämistä kotoutumista edistävien toimenpiteiden järjestämistä koskevaan 6 §:ään kannattivat muun muassa Espoon ja Vantaan kaupungit. Kemin ja Rovaniemen kaupungit kysyivät kotoutumislakia koskevan ehdotuksen 6 §:ään liittyen, mitä konkreettisesti tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle säädetyillä muilla kotoutumista edistäville toimenpiteillä. Espoon kaupunki nosti esiin perusteluissa olevan ristiriidan. Myös Helsingin kaupunki esittää, että kunnan peruspalveluja selkeytettäisiin esityksessä. *Esityksen perusteluja on pyritty täydentämään lausuntojen pohjalta. Lakiehdotuksen 6 §:ssä ei säädettäisi hyvinvointialueen muista kotoutuista edistävästä toimenpiteistä, kyseessä on väärinkäsitys.*

Lisäksi Svenska Finlands folkting ja Bildningsalliansen rf toivat esiin maahanmuuttajan oikeuden valita kotoutua ruotsin kielellä sekä kielistrategian linjauksen, että maahanmuuttajista yhtä suuren osan pitäisi kotoutua ruotsiksi kuin suomenruotsalaisia on Suomessa. *Esityksessä ei vaaranneta ruotsinkielisen kotoutumisen mahdollisuuksia.*

Tiedonsaantiin ja tietojärjestelmiin liittyvät huomiot

Tiedonsaantia koskevaa sääntelyä pidettiin tärkeänä ja hyvin kuvattuna (muun muassa Kymsote, Kotkan kaupunki, Pirkanmaan TE-toimisto, Akava ry ja Helsingin diakonissalaitoksen säätiö sr.). Myös oikeusministeriön mukaan esitysluonnoksessa on varsin hyvin huomioitu voimassa oleva tietosuojasääntely ja tehty asianmukaisesti selkoa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin vielä huomiota kansallisen liikkumavaran ja käsittelyn oikeusperusteen selostamiseen ja esittää täydennys ehdotuksen esityksen perusteluihin, joka on jatkovalmistelussa huomioitu. Oikeuskanslerin viraston mukaan Suhde perustuslakiin jaksossa tiedonsaantioikeuksia koskevaa arviointia tulisi vielä laajentaa ja täsmentää. *Lausunnot on huomioitu esityksen jatkovalmistelussa.*

Sosiaali- ja terveysministeriön mielestä toimeentulotukitietoja ei ole syytä toimittaa enää 1.1.2023 lukien kuntaan, koska kunnalla ei ole enää järjestämisvastuuta sosiaalihuollon tehtävistä. Kansaneläkelaitoksen mukaan tiedot voidaan toimittaa, mutta ne tulee rajata kotoutumislain kannalta välttämättömiin tietoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ry eivät myöskään kannattaneet ehdotettua 87 c §:ää, jonka mukaan Kansaneläkelaitos toimittaisi toimeentulotukitiedot hyvinvointialueelle. Kansaneläkelaitos kyseenalaisti myös 87 c §:n tarpeellisuuden yhdenvertaisuusnäkökulmasta, mutta piti hyvänä sitä, että kyseinen säännös osaltaan varmistaisi asiakkaan kokonaisvaltaisen palvelun ja yhteydet sote-palveluihin, mikäli säännöstä ei nähdä eriarvoistavana verrattuna muihin asiakkaisiin. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan kunnan ja hyvinvointialueen välisestä tiedonsaannista tulisi säätää myös muiden kuin alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden osalta. Helsingin ja Tampereen kaupunkien sekä Lempäälän kunnan mukaan kunnan tiedonsaanti uusista kotoutuja-asiakkaista on varmistettava sekä kunnan oikeus saada riittävää tietoa asiakkaille

järjestetyistä sosiaali- ja terveyspalveluista sekä niiden tarpeista. Juvan kunnan mukaan tulee varmistaa, että kunnat saavat käyttöönsä tarpeelliset tiedot siitä, kuinka paljon kotoutumissuunnitelmaan oikeutettuja kunnassa on ja keitä he ovat. Turun kaupungin mukaan hyvinvointialueen tulisi saada tietoa kansainvälistä suojelua saavista. Hämeenlinnan kaupungin mukaan kunnan tulisi voida saada hyvinvointialueelta tietoa, jotta kunta voi hakea sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten korvauksia. *Lausuntojen pohjalta tiedonsaantisääntelyä täydennetään liittyen edellä mainittuun monialaisen alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimiseen sekä korvausten hakemiseen liittyen. Myös kuntaan osoittamiseen liittyvän hyvinvointialueen kuulemisen mahdollistamiseksi esitetään tiedonsaantisääntelyä. Hämeenlinnan kaupungin lausunnon pohjalta säädettäisiin kunnalle tiedonsaantioikeus hyvinvointialueelta korvausten hakemisen mahdollistamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä eduskunnalle kotoutumista edistäväksi laiksi, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Siinä säädettäisiin laajemmasta kotoutumispalveluiden kohderyhmästä ja kunnan tiedonsaantioikeuksista kattavammin.*

Maahanmuuttovirasto piti asianmukaisena ehdotetun kotoutumislain 87 b §:n muotoilua virastoon kohdistuvan tiedonsaantioikeuden osalta. Maahanmuuttovirasto kuitenkin kysyi, syntyykö esimerkiksi 6 luvun mukaisista kustannusten korvaamista koskevista tehtävistä tietotarpeita hyvinvointialueille. Uudenmaan, Kaakkois-Suomen ja Keski-Suomen TE-toimistot, Uudenmaan ELY-keskuksen oikeudellinen palvelu sekä Kouvolan kaupunki toivat esiin, ettei tietojen luovuttamista hyvinvointialueelle koskevassa säännöksessä 87 b § oteta kantaa tietojen luovuttamisesta hyvinvointialueelta TE-toimistoille ja toisinpäin luvussa 2 osoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Kansaneläkelaitoksen mukaan Kansaneläkelaitos tulisi lisätä kyseiseen pykälään. Oikeuskanslerinviraston mukaan uuden 87 b §:n otsikkoa tulisi muuttaa vastaamaan sen sisältöä myös edustajan, ELY-keskuksen sekä kunnan tiedonsaantioikeuksien osalta. Myös Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten mukaan hyvinvointialueen ja muiden viranomaisten tiedonsaantioikeuksista tulisi säätää kattavammin. *Lakiehdotusta on täydennetty puuttuvien tiedonsaantioikeuksien osalta lausuntojen pohjalta koskien hyvinvointialueiden korvauksia, Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantia sekä pykälän otsikointia.*

Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan kunnan tulee saada jatkossakin tiedot alaikäisen edustajalta. *Esityksellä ei olla muuttamassa tätä tiedonsaantioikeutta.*

Forssan, Kalajoen, Kotkan, Kouvolan, Oulun, Porin, Rauman ja Tampereen kaupunkien, Juvan kunnan sekä Pohjanmaan hyvinvointialueen mukaan kotoutumisprosessin ja yhteistyön sujuvuuden parantamiseksi tulee kehittää myös asiakastietojen kirjaamiseen ja välittämiseen käytettäviä tietojärjestelmiä. Kotkan kaupungin mukaan uusien tietojärjestelmien luominen ja käyttöönotto sekä uudistusten hallinnon aiheuttamat kustannukset olisi tunnistettava ja huomioitava sekä varattava niihin tarvittavat varat valtion talousarviossa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lausunnon mukaan ehdotetun muutoksen, jossa sote-palvelut eriytyisivät hyvinvointialueiden vastuulle, toteutuksessa tulee huolehtia tietojärjestelmien ja tiedonkulku- ja yhteistyökäytäntöjen huolellisesta valmistelusta siten, että lakimuutoksen astuessa voimaan palvelujärjestelmä toimii sekä maahanmuuttajien että erilaisia palveluja tarjoavien toimijoiden näkökulmasta maahanmuuttajien kotoutumista edistävällä tavalla. Kehittämisen ja hallintokeskuksen mukaan muutoksen aiheuttamia järjestelmä- ja kehityskustannuksia syntyy Maahanmuuttovirastolle, KEHA-keskukselle ja mahdollisesti myös hyvinvointialueille ja niiden rahoittamiseen vähintään KEHA-keskuksessa tulisi varata hallituksen esityksessä riittävä resurssi. *Ensinnäkin on syytä huomioida, että sote-palveluiden järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023 sote-uudistuksesta johtuen. Kotoutumislain mukaisen laskennallisen korvauksen maksaminen hyvinvointialueelle ilman erillistä hakemusta toteutetaan kehittämällä laskennallisen korvauksen automaattista maksatusjärjestelmää. Tämä kehittämistyö toteutetaan hankerahoituksella. Toiseksi, työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan uutta kotoutumisen valtakunnallista asiakastietovarantoa sekä asiakastietojärjestelmää, joista on tarkoitus säätää*

hallituksen esityksellä eduskunnalle kotoutumista edistäväksi laiksi, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Valtakunnallisten järjestelmien päivitykset sekä uuden kotoutumisen tietovarannon ja järjestelmän kehittäminen sekä ylläpito rahoitettaisiin budjetti- tai hankerahoituksella.

Lisäksi

Kotkan kaupunki, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto toivat esiin valtioneuvoston selonteon kotoutumisen edistämisestä ja sen eduskuntakäsittelyn huomioimisen tässä hallituksen esityksessä. Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry kysyi lausunnossaan tämän esityksen suhteesta valmisteltavana olevaan kotoutumislain kokonaisuudistukseen. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia toi esiin myös, että valmistelussa tulee huomioida muut samanaikaisesti valmisteltavat uudistukset. Myös Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan suurin osa selonteossa ehdotetuista toimenpiteistä liittyy useisiin valmistelussa ja toimeenpanossa oleviin laajoihin uudistuksiin, joilla on merkittäviä vaikutuksia lähes kaikkiin kotoutumisen edistämiseen osallistuviin keskeisten toimijoiden toimivaltuuksiin ja tehtäviin. Riskinä on, että useat samanaikaiset uudistukset vaarantavat kotoutumistoimien jatkuvuuden ja vaikeuttavat uudistusten toimeenpanoa. *Valmistelussa on pyritty huomioimaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan tämän käsillä olevan hallituksen esityksen lisäksi kotoutumislain kokonaisuudistusta, jota koskeva hallituksen esitys kotoutumista edistäväksi laiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Muut uudistukset, kuten työvoimapalvelu-uudistus sekä toimeentulotukilain uudistus pyritään huomioimaan edellä mainitussa kotoutumislain kokonaisuudistuksessa.*

Pirkanmaan ELY-keskus ja Oulun yliopisto pitävät kotoutumislakiin esitettyjä muutoksia kannatettavina. Jyväskylän yliopiston mukaan kotoutumiskoulutuksen kielitavoitetta (toimiva peruskielitaito, B1.1) tulisi tarkastella uudelleen. AMKE ry:n mukaan kotolain jatkovalmistelussa kotoutumiskoulutus tulisi siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuuden piiriin kuten on tehty luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen osalta. Jyväskylän kaupungin ja Kymsoten mukaan on syytä selkeästi määritellä vastuujaot asiakkaiden ohjauksesta ja neuvonnasta perheenyhdistämisen vaativassa prosessissa. *Kotoutumiskoulutusta koskevia uudistuksia arvioidaan kotoutumislain uudistuksen yhteydessä tarkemmin. Perheenyhdistämisprosessia koskevan sääntelyn tarvetta ja asianmukaista sijaintia on syytä arvioida jatkossa ministeriöiden välisessä yhteistyössä.*

Suomen Kuntaliitto ry nosti lausunnossaan esiin Ukrainasta tulleet tilapäistä suojelua saavat henkilöt ja heidän palvelunsa. *Tällä esityksellä ei vielä ratkaista heidän palveluitaan, vaan he ovat toistaiseksi vastaanottolain piirissä. Valtioneuvostotasolla käydään parhaillaan keskusteluja siitä, tulisiko heille myöntää kotikunta ja oikeus muun muassa kotoutumislain mukaisiin palveluihin.*

Hämeenlinnan kaupunki ja Tuusulan kunta kommentoivat lausunnossaan myös valmisteilla olevaa kotoutumislain kokonaisuudistusta todeten, että kuntien rahoitus tulee turvata siinä säädettävien kuntien uusien tehtävien hoitamiseksi. Kymsote ilmaisi huolensa suunnitellun kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston osalta. Hämeenlinnan kaupungin mukaan kotoutumislakiin suunnitteilla oleva pykälä kunnan velvollisuudesta tehdä sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus kansainvälisen suojelun tarpeessa olevista henkilöstä ”pääsääntöisesti aina” ei ole sosiaalihuoltolain mukaista. Hämeenlinnan kaupungin ja Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soiten mukaan tulisi selkeyttää myös kiintiöpakolaisten vastaanottoprosesseista vastaavaa tahoja ennen Suomeen tuloa, valmisteluvaiheessa ja alkuvaiheen palveluissa. Tuusulan kunnan mukaan termi kotouttamisohjelma yksilön henkilökohtaisesti tukisuunnitelmasta on harhaanjohtava, sillä sitä käytetään maahanmuuttotyön kentällä kuntien laatiman kotouttamisohjelman yhteydessä. *Kokonaisuusuudistuksesta ja sen rahoituksesta säädetään edellä kuvatussa erillisessä hallituksen esityksessä. Kiintiöpakolaisten vastaanottoprosessista säädetään ulkomaalaislaissa, mutta sitä on pyritty selkeyden vuoksi kuvaamaan*

myös kotoutumislakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa. Valmisteilla olevassa kotoutumislain kokonaisuudistuksessa ei ole tarkoitus muuttaa olemassa olevan yksilön kotoutumissuunnitelman nimeä. Sen sijaan siinä esitetään uusi kunnan kotoutumisohjelma, joka olisi palvelukokonaisuus. Kunnan suunnittelusta säädettäisiin edelleen, mutta termistä kotouttamisohjelma luovuttaisiin ja suunnittelu voisi olla osa kunnan muuta suunnittelua.

Oikeusministeriö esitti, kotoutumisen edistämisestä annetun lain 82 §:n 1 momentti on vanhentunut ja tulisi muuttaa vastamaan voimassa olevaa sääntelyä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toi esiin työ- ja elinkeinoministeriön toteuttaman sanastotyön ja sen tulosten huomioonlaissa. Uudenmaan ELY-keskuksen oikeudellinen palvelu toi esiin, että julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 2 luvun 7 §:n sisältö muuttuu 2.5.2022 lukien siten, että siinä säädetään työllistymissuunnitelman sisällön sijaan työnhakukeskustelua ja täydentävää työnhakukeskustelua koskevista poikkeuksista, jonka johdosta myös kotoutumislain 13 §:ää tulisi muuttaa pykäläviittauksen osalta. *Esityksessä on tehty oikeusministeriön sekä Uudenmaan ELY-keskuksen edellyttämät muutokset. Sanastotyön mukaisia muutoksia on tarkoitus toteuttaa osana kotoutumislain kokonaisuudistusta. Myös Oikeuskanslerinvirastolla oli teknisiä kommentteja, jotka on huomioitu lakiehdotuksen jatkovalmistelussa.*

Helsingin hallinto-oikeus toi esiin, etteivät ehdotetut muutokset lähtökohtaisesti vaikuta tuomioistuimen toimintaan muutoin kuin siltä osin, että kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin ehdotetut muutokset voivat mahdollisesti jonkin verran lisätä valituksia hallinto-oikeudelle. Tilastokeskus toi esiin väestön tilastointiin liittyviä näkökulmia. Kansalaisopistojen liitto toivoo ilmiöpohjaisen budjetoinnin lisäämistä valtion talousarvioon, koska tällä hetkellä esimerkiksi kotoutumista edistävät määrärahat on budjetoitu usean ministeriön pääluokkaan.